

LUNDS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR PSYKOLOGI
Box 213, 221 00 Lund

Kurs: PSY 142
Kandidatuppsats, 10 poäng
41-60 poäng
Vt 2004

Varför blev det så här?

En studie av samband mellan attribution och personlighet respektive kön

Lina Andréasson och Anton Kullgren

Handledare: Olof Rydén

ABSTRACT

Attributions help us to explain events in our social world, that otherwise would seem disorganized and confusing. Once we make attributions, the flow of impressions become understandable and make our lives more predictable and meaningful. The purpose of this study was to find out if there were any relations between attribution style and personality and attribution style in relation to sex. With the intention to examine these variables we collected data through two questionnaires dealing with attribution and personality. The participants in the experiment were 105 students at the University of Lund. The results showed that sex had no significant effect on attributions, compared to the results of personality in relation to attribution, where it in some cases were possible to relate attribution style to traits.

Inledning.....	2
<i>Attributionshistoria</i>	2
<i>Personlighet</i>	8
<i>Dragperspektivet</i>	9
<i>Attribution och personlighet</i>	10
<i>Kön och attribution</i>	11
<i>Problemformulering</i>	13
Metod	14
<i>Undersökningsdeltagare</i>	14
<i>Apparatur och Material</i>	14
<i>Procedur</i>	16
<i>Databearbetning</i>	16
Resultat.....	18
Diskussion	21
<i>Neuroticism</i>	21
<i>Extraversion</i>	22
<i>Öppenhet</i>	22
<i>Behaglighet</i>	23
<i>Samvetsgrannhet</i>	23
<i>Kön</i>	23
Referenslista	26

Inledning

Utan attributioner skulle vår sociala värld framstå som kaotisk, den skulle bestå av ett antal oförklarliga händelser som slumpmässigt dyker upp. När vi väl skapar attributioner, blir floden av interpersonella intryck en förutsägbar och meningsfull verklighet. Våra attributioner gör mer än att göra andra människors beteende begripligt. När vi fokuserar på attribution av våra egna handlingar blir det lättare för oss att förstå oss själva. Vi blir mindre av ett mysterium i våra egna ögon. Även om vårt förstånd säger oss att vi känner oss själva bra mycket bättre än en extern observatör gör, är vårt privata lager av information ofta tvetydigt, inkonsekvent och skröpligt. Jag kan känna mig arg, men vet kanske inte alltid varför. Vi är inte alltid beredda att acceptera våra inre egenskaper (Forsyth, 1995).

Attributionshistoria

Attributionsteori rör kausala slutsatser, eller de förklaringar som man sluter sig till genom en händelse. Attributionsteoretiker försöker förklara hur individer svarar på frågor som: varför har Jan Ersa tackat nej till mitt förslag, eller skadade Per Persa mig medvetet? En fråga som tidigt togs upp av forskare inom social kognition, och mera specifikt av attributionsteoretiker, var om perceptionen av människor följer samma regler som perceptionen av objekt (Weiner & Graham, 1999). Heider fastslog att många av de grundläggande regler som styr social perception har paralleller till dem som gäller perception av objekt, icke-sociala ting, men det finns också skillnader (Heider, 1958). Då man utvärderar andra människors beteende, tar man i beaktande att människor utvärderar och uttrycker känslor inför sina intryck till skillnad från objekt. På ett liknande sätt frågade man sig om det finns likheter i de regler som styr perception av objekt och perception av en själv. Återigen hittades såväl skillnader som likheter, med olika betydelse för personlighets- respektive socialpsykologer (Weiner & Graham, 1999).

Fritz Heider var pionjär i studiet av attribution inom social psykologi. Heider ansåg att vi alla är intuitiva psykologer. Vi skapar hela tiden teorier om vad som orsakar andras handlingar (Forsyth, 1995). Vidare menade Heider att en förståelse av attribution kräver en beskrivning av ett kausalt nexus i en omgivning som inte bara innehåller direkt observerbara fakta då det gäller beteende hos en annan person, utan även deras koppling till mera stabila strukturer och processer som ligger bakom beteendet (Heider, 1958). Individer tenderar att

försöka skilja mellan interna orsaker (som ansträngning eller förmåga) och externa orsaker (som tur eller uppgiftens svårighetsgrad) (Forsyth, 1995).

En viktig princip då det gäller intuitiv psykologi är att människan uppfattar verkligheten och kan förutsäga och kontrollera den genom att relatera situationellt betingat och variabelt beteende och händelser till relativt oföränderliga underliggande tillstånd, de så kallade dispositionella enheterna i världen (Heider 1958). Heider förmodade att vi hela tiden försöker förstå andra människors personligheter, karaktärsdrag och emotioner. Eftersom vi inte direkt kan få tillträde till dessa egenskaper, baserar vi istället våra slutsatser på observationer av andra människors beteende (Forsyth, 1995).

Enligt korrespondent slutledningsteori (Correspondent inference theory) formulerar man attributioner när man tror att en händelse korresponderar med en persons stabila egenskaper. Människor betar sig på alla möjliga vis i alla möjliga situationer, men som bedömare attribuerar vi bara när vi är någorlunda säkra på att beteendet är en produkt av, eller ger uttryck för, en persons karaktäristiska dispositioner. För det första måste vi beakta individens valmöjlighet vid beslutet som ledde fram till handlingen. Om vi inte tror att individen frivilligt valde att utföra en viss typ av handling så är vi obenägna att tro att den är ett uttryck för individens dispositioner. För det andra är det mycket svårare att göra attributioner om människor som handlar på ett socialt önskvärt sätt. Hur ska man veta om Lars artiga tack för middagen berodde på att han tyckte om den eller om det var på grund av hans goda uppfostran? Man kan ej vara säker, men om Lars sa att han hade haft trevligare kulinariska upplevelser på den lokala syltan, skulle denna socialt oaccepterade handling ge information angående hur Lars egentligen är. Beteenden som bryter mot den rådande normen och sociala regler kan ge mer information om en individ än socialt accepterat beteende. När människor uppmanas att skapa sig ett intryck angående en person som söker ett jobb, drar man färre slutsatser angående vederbörandes personlighet när beskrivningen av den egna personen stämmer överens med det som efterfrågas. Då beskrivningen ej stämmer överens med det efterfrågade, drar observatörerna fler slutsatser utifrån den information som givits. Korrespondent slutledningsteori ger en möjlig förklaring till vår förmåga att dra slutsatser av ett enskilt beteende (Forsyth, 1995).

Harold H. Kelleys attributionkubsteori (Attribution cube theory) beskriver hur bedömare av sociala situationer (social perceivers) använder sig av information om samvariation för att göra attributioner. Samvariation (covariation) är en tendens för två saker att dyka upp samtidigt (i tid) eller på samma plats (i rum). Till exempel att om du varje gång du dricker alkohol får huvudvärk, så samvarierar intag av alkohol och huvudvärk.

Samvariationsprincipen uttrycker det vanliga antagandet att det observerade troligtvis är orsakat av faktorer som befinner sig samtidigt i tid eller på samma plats som det observerade intrycket. Samvariation behöver nödvändigtvis inte antyda kausalitet, men Kelley tror att de flesta människor ignorerar denna begränsning och baserar sina attributioner på samvariationsprincipen. Bedömare av sociala situationer använder sig av tre källor av samvariationsdata, som Kelley räknar som de tre axlarna i en attributionskub (attribution cube): distinktion (distinctiveness), konsistens (consistency) och konsensus (consensus). Distinktion beskriver samvariation över objekt. När distinktion är framträdande, observeras handlingen bara när objektet är närvarande, objektet och beteendet verkar vara sammankopplade över många situationer. När distinktion är lågt, förekommer handlingen både när objektet är närvarande och när det är frånvarande. Till exempel om Lars underkänns på alla sina kurser, är hans misslyckande i matematik lågt på distinktion. Om det går bra för Lars på alla kurser förutom matte är hans misslyckande distinkt. Konsistens är en bedömning av hur genomgående ett beteende är i liknande situationer som uppträtt tidigare. Konsistens är framträdande när vi alltid reagerar på objekt på ett speciellt sätt, det är lågt då vår reaktion varierar. Konsensus är baserat på samvariationsprincipen tillämpad på människor. Hög konsensus innebär att objektet påverkar alla på samma sätt, medan lågt konsensus föreligger då den utvalda personen är unikt påverkad av objektet (Forsyth, 1995).

Ta som ett exempel att en individ njuter av en film. En fråga som kan ställas är om njutningen skall attribueras till personen (han/hon tillfredsställs lätt) eller till filmen (filmen är bra). Kelley anser att den ansvariga faktorn huvudsakligen kan identifieras genom att undersöka samvariationen av intryck och kausala faktorer över enheter (filmer), personer (andra åskådare) och tid (samma person under upprepade visningar av filmen) (Weiner & Graham, 1999).

Enligt Kelley så kommer personen som attribuerar att betona externa orsaker när bevis finns för distinktion, konsistens och konsensus för de relevanta intrycken. Människor gör interna attributioner när både distinktion och konsensus är låga, samtidigt som konsistens är hög. Hög konsistens krävs för att antingen en intern eller en extern attribution ska kunna göras. När konsistens är låg innebär det att aktuella faktorer varierar så mycket över tid att en handling attribueras till situationens karakteristiska faktorer. Vad är det som gör att vi väljer att antingen göra interna eller externa attributioner? Enligt Kelleys attributionskubsteori, så kan man anta att om Lars är en god student (hög distinktion), men han och resten av klassen fortsätter att misslyckas på sina tentor (hög konsistens och hög konsensus), så är kursen ovanligt svår. Å andra sidan är Lars ansvarig för sitt eget misslyckande om han misslyckas

kontinuerligt samtidigt som hans klasskamrater klarar sig. Attribution följer ofta de mönster som teorin förutsätter (Forsyth, 1995).

Det finns dock ett undantag från Kelleys teori. Vid attribution undervärderar människor konsensus information. När människor läser korta beskrivningar om en person som utfört en handling, till exempel skrattat åt en komiker, visat rädsla för en hund eller utfört en uppgift felaktigt, görs vanligtvis interna attributioner. Om de erhåller mera information angående distinktion, konsistens och konsensus om beteendet i situationen, drar många slutsatsen att även situationen spelat en viktig roll i skapandet av ett visst beteende. Det finns nämligen en tendens att inte ta med konsensus i beräkningen för att bestämma om en händelse orsakats av en individ eller av faktorer i den yttre miljön. Vårt sökande efter orsaker slutar inte när vi identifierar en intern eller extern orsak. Man undrar även om beteendet orsakats av faktorer som förändras över tid, och om detta är ett beteende som orsakats av faktorer som jag kan kontrollera (Forsyth, 1995).

Enligt Weiners tredimensionella attributionsmodell (Three-dimensional model of attribution) kan bedömaren skilja mellan olika typer av orsaker genom att överväga dimensioner som lokus (locus (intern-extern)), stabilitet (stability (stabil-instabil)), och kontrollerbarhet (controlability (kontrollerbart -okontrollerbart)) (Weiner, 1980).

Oavsett situation finns det otaliga plausibla förklaringar till vårt beteende. Heider menade att denna myriad av förklaringar kan organiseras kring vissa nyckelelement eller dimensioner. Ansträngning är en intern, kausal faktor, som speglar individens interna eller dispositionella egenskaper. Detta i motsats till faktorer som finns i situationen eller miljön (Heider, 1958). När man attribuerar gör man även andra distinktioner för att kunna skilja interna och externa orsaker från varandra. Weiner menar att lokus, stabilitet och kontrollerbarhet är nyckeldimensionerna som strukturerar hur vi tänker kring orsaker. Till exempel om Lars studerade i tio timmar och Lisa anser att hon är intelligent, är detta båda interna attributioner. Ansträngning (hur mycket man studerar) och förmåga (intelligens) ligger inom personen. Deras attributioner varierar dock längs stabilitetsdimensionen. Instabila orsaker, som ansträngning, är flyktiga över tid och situationer (rum). Stabila orsaker, som förmåga, är relativt bestående. Deras attributioner framhåller orsaker som skiljer sig i kontrollerbarhet. Vissa orsaker, som vår grundläggande nivå av förmåga, kan ej modifieras, de är okontrollerbara. Ansträngning är däremot kontrollerbart, vi kan välja att jobba mer eller mindre (Weiner, 1986).

Dimensionerna verkar även spela en kognitiv roll då det gäller att bestämma konsekvenserna av en kausal attribution, inkluderat affektiva reaktioner, skifte av

förväntningar och förändringar i beteende. Individer som attribuerar ett misslyckande till en intern orsak, upplever ofta mera skam än individer som attribuerar ett misslyckande till externa orsaker. Detta till skillnad från stabilitetsdimensionen som är en signifikant determinant då det gäller individers förväntningar. Människor som attribuerar sina handlingars resultat till instabila orsaker är ovilliga att göra förutsägelser angående resultat av framtida handlingar. Individer som attribuerar sina föreställningar till kontrollerbara faktorer är mer tillfredställda med sina framgångar och är i sin tur mer villiga att öka sina ansträngningar för att lyckas bättre (Weiner, 1985).

Det fundamentala attributionsfelet (Fundamental attribution error)

Det fundamentala attributionsfelet (Fundamental attribution error (FAE)) innebär att man attribuerar andras handlingar till inre faktorer som har med personens egenskaper att göra. Ett exempel på detta är att man uppfattar en student som somnar under en föreläsning som lat, i stället för att man förklarar det inträffade med att studenten var utmattad på grund av ett extrajobb. Vi underskattar helt enkelt till hur stor del någons handlingar är influerade av situationen vederbörande befinner sig i. Vi använder människors beteende som indikatorer på deras inre kvaliteter, även då vi vet att de förställer sig. Anledningen till att vi gör denna felattribution kan vara att människor som handlar, pratar och interagerar är mer framträdande än den situation som de befinner sig i. När vi förklarar anledningen till någons beteende, styrs vår uppmärksamhet, och attribution, av personen hellre än av situationen. Dessutom kan det västerländska tankesättet, där vi lägger tyngden på individualitet och den fria viljan, påverka FAE. Vad som talar för detta är att människor i andra kulturer inte råkar ut för attributionsfelet i lika hög grad, samt att barn lär sig att attribuera till personlighetsdrag med åldern (Forsyth, 1995).

Självbetjänande attributionsfel (self-serving attribution bias)

Självbetjänande attributionsfel, eller hedonic bias innebär att människor har en tendens att attribuera positiva händelser till sig själv (inre orsaker), medan vi attribuerar misslyckanden till orsaker som är externa (Weiner, 1983). Det finns även en tendens att attribuera positiva utfall till stabila, permanenta, orsaker och misslyckanden till temporära, eller instabila, orsaker (Duval & Silvia, 2002). Bradley har föreslagit att självbetjänande fel ökar då en individs beteende observeras av andra, då individen själv väljer att agera och därmed känner sig ansvarig för resultatet av handlingen och då individen är starkt motiverad och har en hög

objektiv självmedvetenhet. Man har föreslagit tre olika mekanismer som kan bidra till självbetjänande attributionsfel (Weiner, 1990).

En tolkning som kan kopplas till motivation är lust-smärta principen (Pleasure-pain principle). Man förstärker sitt ego då man attribuerar framgångar till självet och man försvarar sitt ego genom att förklara misslyckanden med yttre orsaker, saker man inte själv kan göra något åt. En motivationell tolkning av förklaringar som gynnar ens självbild, förutsätter således att attribution påverkar emotioner. Att attribuera till interna orsaker vid framgång förbättrar självbilden (self-esteem) mer än externa förklaringar gör, medan externa attributioner av misslyckanden upprätthåller en positiv självbild till skillnad från inre tillskrivning. Den senare mekanismen, att förklara misslyckanden med yttre omständigheter, fungerar som ett försvar för att skydda självet mot negativ affekt (Weiner, 1990).

Det finns även kognitiva tolkningsprinciper för självbetjänande attribution. De flesta individer ser sig som framgångsrika i livet och väntar sig även framgång i framtiden. Då man förväntar sig att lyckas, kommer de framgångar man har att attribueras till en själv. Misslyckanden, händelser som då inte är konsistenta med det förflutna, attribueras istället till yttre omständigheter. På detta sätt kan självbetjänande fel förklaras genom Kelleys principer, utan att förutsätta irrationella krafter. Det kognitiva perspektivet kan även förklara fel i attribution genom okunnighet eller att man använder informationen på ett felaktigt sätt. Kelley upptäckte som exempel att under perioder med ekonomisk blomstring, förklarades affärsvinster av en företagsledare med hänvisning till personlig intelligens hellre än till fördelaktiga ekonomiska omständigheter. Detta fel skapas av sannolikheten att svar som belönas kommer att upprepas som en konsekvens av samvariation. Under ofördelaktiga ekonomiska omständigheter, ses ofta dessa som anledning till minskade vinster. Oavsett vad individen gör, minskar vinsten. Det finns alltså ingen samvariation mellan respons och resultat, så konsekvenserna attribueras till yttre omständigheter. Här är det alltså kognitiva processer som orsakar självbetjänande attributionsfel (Weiner, 1990).

Motivationsprincipen förutsäger att feltolkningar bara uppstår vid självattributioner, inte då man attribuerar till andra. Den förutsäger även större attributionsfel i en situation med hög involvering av egot (Weiner, 1990).

En tredje trolig orsak till att vi attribuerar fel, är att vi vill göra ett positivt intryck på andra. En implikation av denna inställning är att, om andra tycker bättre om någon som accepterar personlig skuld för sitt misslyckande, då borde detta attributionsmönster ej döljas för omgivningen (Weiner, 1990).

Det finns många determinanter till självbetjänande attribution och det kan vara omöjligt att i det enskilda fallet se vilken mekanism som ligger bakom detta responsmönster. De måste analyseras i ett större sammanhang eftersom de uttrycks på olika sätt i skilda miljöer och förmedlas av olika mekanismer. Självbetjänande attributionsfel leder till ett positivt affektivt tillstånd, vilket ökar individens anpassningsförmåga. En positiv självbild och ett bra humör underlättar anpassning och förmågan att kunna sträva mot mål (Weiner, 1990).

Kontrollillusionen (Illusion of control)

Människor har en tendens att tro att de har kontroll över vad som händer. Vi vill inte tro att olyckor sker slumpmässigt, att andra kan kontrollera vad som händer oss eller att ingenting vi gör förändrar den situation vi befinner oss i. Denna oberättigade upplevelse av kontroll skyddar oss mot stress, eftersom de saker vi upplever att vi kan kontrollera är mindre stressfyllda för oss. Det är upplevelsen av kontroll och inte om man verkligen har kontroll som är viktigast. Då man inte upplever att man kan kontrollera saker kan det leda till en känsla av hopplöshet, med resultatet att vi inte kan hitta lösningar på våra problem eller uppamma den energi som behövs för att lösa dem (Forsyth, 1995). Seligman förklarar detta fenomen med sin teori om inlärd hjälplöshet. Han föreslår att alla har en speciell attributionsstil och att vissa lättare drabbas av inlärd hjälplöshet än andra. De som attribuerar negativa händelser till interna, globala och stabila orsaker är mest benägna att bli hjälplösa (Seligman, 1993). Forskning har visat att de som har en negativ attributionsstil inte bara skyller sina problem på okontrollerbara orsaker utan även upplever mer depression, är mindre produktiva på sina arbeten, återhämtar sig sämre från sjukdomar och dör yngre, än de som har en positiv attributionsstil (Forsyth, 1995).

Personlighet

Personlighet kan definieras som de särskiljande och relativt varaktiga sätt att tänka, känna och bete sig, som karakteriserar en person. Dessa tankar, känslor och beteenden kan sägas bilda en profil som skiljer individen från andra människor och som man antar orsakas av inre, snarare än yttre, faktorer. De karakteriseras också av sin organisation och struktur som bildar ett meningsfullt mönster (Passer & Smith, 2004).

Dragperspektivet

Enligt dragperspektivet, ett av de dominerande perspektiven inom personlighetspsykologin, består personligheten av olika personlighetsdrag (traits). Personlighetsdrag är relativt stabila, kognitiva, emotionella och beteendemässiga egenskaper som tillsammans utgör grunden för vår individuella identitet. Alla dragteoretikers mål är att identifiera de basala klasser av beteenden som definierar personligheten för att därefter mäta individuella skillnader i personlighetsdrag, och att sedan kunna använda dessa mätningar för att förstå och förutsäga en persons beteende (Passer & Smith, 2004).

Den oftast, av dragteoretiker, använda statistiska metoden, faktoranalysen, går ut på att identifiera samlingar av beteenden som korrelerar så högt med varandra att de kan antas reflektera en basal dimension, eller personlighetsdrag. Dessa är oftast normalfördelade och ortogonala, dvs. varje individ har en viss position på en sådan dimension, som är oberoende av hennes position på övriga dimensioner i modellen (Passer & Smith, 2004).

Femfaktormodellen (Big five)

Vissa personlighetsdrag tenderar att vara mer stabila över tid än andra. Extraversion och temperamentsdrag som emotionalitet och aktivitetsnivå tenderar att vara ganska stabila från barndomen till vuxen ålder. Även självbild är relativt stabil. Däremot visar studier att faktorerna neurotism (neuroticism), öppenhet (openness), och extraversion (extraversion) minskar från de sena tonåren till trettioårsåldern. Medan behaglighet (agreeableness) och samvetsgrannhet (conscientiousness) verkar öka. Dessutom kan man förändras genom genomgripande livsupplevelser och även genom psykoterapi (Caprara & Cervone, 2000).

Då man använder sig av de fem faktorerna kan individuella tendenser förklaras genom att se hur mycket av varje faktor en individ besitter. Detta är ett praktiskt sätt att identifiera individuella skillnader. Modellen är ekonomisk, lätthanterlig, lättförståelig och ger ett förnuftigt ramverk för att skapa sig en uppfattning om personligheten. Modellen förutsätter att personlighet kan fångas upp av dessa faktorer, att de är universella och att personlighet med dess variation ligger inom faktorernas spännvidd. Då man använder sig av denna modell får man för det första ta ställning till om man vill använda sig av en ideografisk eller nomotetisk utgångspunkt. Har man en ideografisk utgångspunkt anser man att individen besitter en unik uppsättning av organiserade personlighetsdrag. Väljer man att använda sig av en nomotetisk uppfattning söker man efter en allmän klassificering, som går att applicera på alla individer. Den senare uppfattningen är den som vanligtvis används. En andra distinktion som görs angår personlighetsdragens ontologiska status. Man kan se personlighetsdrag som ytliga

dispositioner utan någon kausal kraft, så att ett personlighetsdrag bara beskriver en persons genomsnittliga beteende. Eller så kan man välja att se personlighetsdrag som psykologiska system som motsvarar en persons beteende, att man t ex beter sig extrovert för att detta personlighetsdrag är framträdande. En tredje åtskillnad som kan göras angår personlighetsdragens biologiska karaktär. Somliga forskare anser att personlighetsdrag kan likställas med specifika biologiska strukturer, att personlighetsdrag skulle svara mot underliggande fysiologiska eller biokemiska mekanismer. Andra tar avstånd från denna uppfattning och väljer att se på personlighetsdrag som hypotetiska konstruktioner. Trots all befogad kritik som förhoppningsvis kan förbättra modellen anses femfaktormodellen vara hållbar och har därför vunnit många anhängare (Caprara & Cervone, 2000).

Attribution och personlighet

Personer tenderar att attribuera sitt eget beteende till yttre omständigheter medan vi förklarar andras beteende med deras personlighetsegenskaper. Därmed kan man säga att observatörer ansluter sig till dragteorin, där man ser personlighetsdragen som anledning till olika handlingar. En del teoretiker menar att personlighetsdrag snarare finns i attributörens föreställningar än i aktörens handlingar. Observatören använder dessa personlighetsdrag för att göra förutsägelser angående aktören i olika kontexter, inklusive miljöer i vilka personen inte observerats (Weiner & Graham, 1999).

Det går att koppla olika attributionsdimensioner till personlighetsdrag (traits) respektive tillstånd (states). Stabilitet, konsistens och intern kausalitet kan kopplas till personlighetsdrag medan instabilitet, inkonsistens och extern kausalitet kan kopplas till tillstånd (Weiner 1990). Tillstånd refererar till emotions- och humörförändringar som delvis bestäms av kraften i olika situationer. Exempel på tillstånd kan vara oro, depression, trötthet, aktivitetsnivå och nyfikenhet (Pervin & John, 2001). Personlighetsdrag är relativt stabila kognitiva, emotionella och beteendemässiga egenskaper, som hjälper människor att grunda sin identitet och skiljer dem från andra (Passer & Smith, 2004).

Personlighetsdrag och tillstånd hjälper på olika sätt till att förutsäga, förklara och kontrollera socialt beteende. De kan med säkerhet förutsäga ett beteende över tid och situationer och leder till handlingar som grundar sig på personen. Tillstånd, däremot, är instabila över tid och kan inte prediceras med hjälp av tidigare beteende, men kan kontrolleras genom att man manipulerar situationen (Weiner & Graham, 1999).

Det finns två basala skillnader vad gäller perception av orsaker. Den första skillnaden är hur benägna människor är att engagera sig i orsakstänkande. Den andra och mer dominanta

skillnaden hänför sig till innehållet i orsakstillskrivningen, eller tendensen att uppfatta att speciella orsaker eller typer av orsaker har, eller inte har, någon effekt. Här ingår bland annat begreppen locus av kontroll (locus of control) och attributionsstil. Behovet att känna säkerhet i den sociala tillvaron är en primär orsak till att man attribuerar. Eftersom människor attribuerar i olika hög grad, har det föreslagits att de har olika uppfattning om sin förmåga att se relationer mellan orsak och verkan i den sociala världen. Låg tro om huruvida man kan förklara händelser korrelerar högt med personlighetsdraget neuroticism (Weiner & Graham, 1999).

Människor skiljer sig från varandra då det gäller att förklara händelser med olika orsaker. Ett förslag är att en del människor ser världen som om den bestod av olika uppgifter att lösa och att det är förmågan som avgör om man lyckas eller inte, medan andra väljer att se slumpen som orsak till framgångar och nederlag. Skillnaden ligger alltså i om man upplever att man själv kan styra över sina resultat eller inte. Upplevelsen av att kunna kontrollera händelser är viktig för den mentala och fysiska hälsan (Weiner & Graham, 1999).

Attributionsstil kan t ex påverka vilken politisk ideologi man sympatiserar med. Konservativa och liberala skiljer sig vad det gäller uppfattningen om huruvida man själv kontrollerar sina framgångar. Konservativa attribuerar fattighet till lättja medan liberala tenderar att se orsaken i den sociala strukturen (Weiner & Graham, 1999).

Man har antingen en positiv eller negativ attributionsstil. Då man attribuerar negativa händelser till inre stabila och globala orsaker har man en negativ attributionsstil. De som däremot attribuerar motgångar till yttre instabila och specifika orsaker har en positiv attributionsstil. Sättet man attribuerar på, påverkar bland annat självkänsla, förväntningar på framtida resultat och känslor (Weiner & Graham, 1999).

Det går alltså att finna samband mellan attributionsstil och flera olika faktorer, alltifrån val av politisk ideologi till den fysiska hälsan. Vi har dock inte funnit någon forskning som mer ingående har undersökt huruvida det finns något samband mellan attributionsstil och personlighetstyp.

Kön och attribution

Undersökningar visar att det finns könsskillnader i hur man attribuerar. Män tenderar att attribuera negativa resultat till brist på ansträngning (självförsvarande attribution) medan kvinnor attribuerar negativa resultat till brist på förmåga (en stabil, inre attribution) (Sterling, Yeisley-Hynes, Little & Cater, 1992). Kvinnor är mer benägna än män att attribuera framgång till tur än till personlig ansträngning eller förmåga (Forsyth, 1995).

I en studie undersökte man attributionsmönster vad det gäller framgångar och misslyckanden. Undersökningsdeltagarna fick ta del av två berättelser. Den ena beskrev ett scenario där en person misslyckades (avskedades från sitt arbete) och den andra skildrade hur en individ lyckades (fick beröm från en chef på arbetet). Försökspersonernas uppgift var att bedöma om händelsen berodde på förmåga eller tur. Framgång attribuerades till förmåga oavsett kön på personen i berättelsen eller könsdominansen på personens arbete. Kvinnors misslyckande då de hade ett kvinnligt arbete samt mäns misslyckande i ett mansdominerat arbete attribuerades till otur, medan mäns misslyckande i ett kvinnodominerat arbete i högre grad attribuerades till brist på förmåga. Det fanns alltså inga skillnader mellan attributioner vad det gäller att lyckas, vilket kan bero på att folk numera i högre grad anser att kvinnor är lika kompetenta som män (Taylor m.fl., 1993).

Amerikanska studier visar att könstillhörighet påverkar hur vi väljer att attribuera. Könstillhörigheten hos den som attribuerar, könstillhörigheten på den som handlar, samt förväntningar på könsrollen som är relaterade till uppgiften har alla en påverkan på hur vi attribuerar. Man kan alltså se skillnader i attributionsmönster även då man attribuerar andras beteende, beroende av om aktören är kvinna eller man. Kvinnors framgångar attribueras till tur eller ansträngning, medan mäns framgångar förklaras med god förmåga. Kvinnors misslyckanden attribueras till oförmåga medan mäns misslyckanden förklaras med otur (Sagatun, 1981).

Män och kvinnor gör mer lika attributioner då det gäller ansträngning och uppgiftens svårighetsgrad, medan attribution till förmåga och tur skiljer mellan de två könen. En förklaring till detta är att förväntade beteenden ofta attribueras till stabila orsaker, som förmåga och uppgiftens svårighetsgrad. Det finns olika förväntningar på kvinnor och män. Män förväntas att lyckas och därför förklaras framgång med förmåga (stabil orsak). Kvinnor förväntas i lägre grad att lyckas och därför attribueras deras framgång till tur eller ansträngning, som inte är stabila orsaker. Dessa skillnader skulle kunna komma från kulturella normer, vilket betyder att mer jämlika könsroller skulle resultera i att skillnaden vad gäller attribution skulle bli mindre mellan män och kvinnor. I Skandinavien är förväntningarna på män och kvinnor mer lika än i USA. Därför kan man även förvänta sig att attributionsstilen skiljer sig mindre åt här (Sagatun, 1981).

I enlighet med sina hypoteser fann Sagatun i sin studie inga stora skillnader i attribution mellan män och kvinnor. Bara då det gäller attribution till förmåga fanns det vissa skillnader. Kvinnor tenderade att förklara eget misslyckande med oförmåga och attribuerade andra kvinnors framgång till förmåga. Attributionsmönstret hos könen var i stort sett desamma.

Båda könen använde samma attributionsmönster för att förklara egen framgång. Kön verkar bara spela roll i attributioner till förmåga vid speciella variabelkombinationer, t ex då en kvinna iakttar en annan kvinna som lyckas, och är därför ganska svagt. Trots att kvinnor tenderar att lägga mer vikt på brist på förmåga då det gäller misslyckanden så lägger både män och kvinnor mer vikt på ansträngning och uppgiftens svårighetsgrad då de förklarar sin egen framgång. Denna studie fann alltså att norska män och kvinnor har ett mer likt attributionsmönster än män och kvinnor i USA. Detta bekräftar att den effekt könstillhörighet har på attribution varierar med olika sociala och kulturella kontexter (Sagatun, 1981).

Problemformulering

Vi har ej funnit någon tidigare forskning som undersöker samband mellan attributionsstil och personlighet, medan attributionsstil och kön är något som till en högre grad utforskats, men här finns en oklar resultatbild. Vi har därför valt att inte formulera några hypoteser, och vår frågeställning lyder: kan attributionsstil kopplas till personlighet, och kan attributionsstil även vara beroende av könstillhörighet?

Metod

Undersökningsdeltagare

Totala antalet deltagare som deltog i undersökningen var 105, alla studenter vid Lunds Universitet. Sexton personer, åtta män och åtta kvinnor, hade ej fyllt i alla uppgifter och därmed kunde inte deras formulär användas. Deras medelålder gick ej att beräkna då alla ej angett ålder. Medelåldern för deltagarna med användbara resultat var 23,2 år med en standardavvikelse på 4,95 år. Den yngsta deltagaren var 19 år och den äldsta 48 år. Av deltagarna var 38 män (42,7 %) och 51 kvinnor (57,3 %).

Apparatur och Material

Vi har använt oss av ett attributionsformulär utvecklat av Seligman bestående av 48 händelser, 24 positiva och 24 negativa med två svarsalternativ till varje fråga. Ett exempel på en händelse lyder: Du kör vilse på väg till en väns hus. (A) Jag körde fel i en korsning. (B) Min vän gav mig en dålig beskrivning av vägen. Försökspersonens uppgift är att besvara vilket alternativ som verkar mest rimligt för honom eller henne. Svarsalternativen ger noll eller ett poäng. Dess poäng kopplas till sex olika skalor: dålig permanens, god permanens, dålig globalitet, god globalitet, dålig internitet och god internitet. Dessa i sin tur kan kombineras till fyra nya skalor: hopplöshet (dålig permanens och dålig globalitet), alla dåliga tillsammans (dålig permanens, dålig globalitet och dålig internitet), alla goda tillsammans (god permanens, god globalitet och god internitet) och alla goda minus alla dåliga (god permanens, god globalitet och god internitet minus dålig permanens, dålig globalitet och dålig internitet).

Permanensskalan mäter huruvida man uppfattar att orsaken till händelser är permanenta. Skalan som mäter dålig permanens, visar om man uppfattar orsaker till negativa händelser som bestående eller föränderliga, om de alltid kommer att finnas där och påverka ens liv eller inte. Då det gäller skalan för god permanens, mäter denna om man uppfattar orsaker till positiva händelser som permanenta eller föränderliga (Seligman, 1998).

Globalitetsskalan fångar upp huruvida orsaken till händelser är globala, vilket betyder att de är stabila över situationer. Skalan dålig globalitet mäter om man ser orsaker till negativa händelser som globala eller specifika, medan skalan god globalitet mäter om man ser orsaker till positiva händelser som globala eller specifika (Seligman, 1998).

Internitetsskalan mäter om orsaken till händelser ligger inom (intern) eller utanför (extern) en själv. Skalan dålig internitet mäter om man ser orsaken till negativa händelser som interna eller externa. Skalan god internitet mäter om man ser orsaken till positiva händelser som interna eller externa (Seligman, 1998).

Hoppsskalan mäter hopplöshet. Om man får höga poäng på skalan lider man av hopplöshet och om man har låga poäng är man hoppfull. Människor som ser permanenta och globala förklaringar till negativa händelser tenderar att glida in i apati både under lång tid och över situationer (Seligman, 1998).

Alla dåliga skalor tillsammans visar hur negativ man är, medan alla goda skalor tillsammans visar hur positiv man är. Alla goda skalor minus alla dåliga skalor ger en total bedömning på hur positiv eller negativ man är (Seligman, 1998).

För att fånga upp personlighetstyper har vi använt oss av en svensk översättning av det förkortade NEO-PI-R (Neuroticism Extraversion Openness Personality Inventory Revised) som bygger på en nomotetisk tolkning av de fem faktorerna och består av 60 påståenden. Ett exempel på ett påstående lyder: Jag har lätt för att skratta. Till varje påstående hör en Likertskala, bestående av fem olika svarsalternativ från instämmer inte alls (0) till instämmer helt och hållet (4). Respondenten tar ställning till i vilken grad påståendet stämmer in på honom/henne.

Självskattningsformuläret NEO-PI-R är utvecklat av Costa och McCrae och mäter personlighetsfaktorer enligt Big Five. Femfaktormodellen består av fem olika faktorer som består av vardera sex stycken fasetter, som kan förklara vad de fem olika faktorerna innebär (Pervin & John, 2001). Faktorerna är:

Extraversion (extraversion): sällskaplighet, aktivitetsnivå, självhävdande, spänningsökande, positiv sinnesstämning och värme.

Behaglighet (agreeableness): behaglighet, rättframhet, tillit, altruism, blygsamhet, ömhet och eftergivenhet.

Samvetsgrannhet (conscientiousness): självdisciplin, plikttrogenhet, kompetens, ordentlighet, betänksamhet och prestationssträvan.

Neuroticism (neuroticism): oro, självmedvetenhet, depression, sårbarhet, impulsivitet och fientlighet.

Öppenhet (openness): fantasi, estetik, känslor, idéer, handlingar och värderingar (Pervin & John, 2001).

Vi har ej funnit några psykometriska uppgifter för något av testen.

Procedur

För att få tag på våra försökspersoner valde vi att gå in på föreläsningar, med andra ord ett bekvämlighetsurval. Vi kontaktade respektive föreläsare och frågade om vi kunde få använda några minuter i slutet av lektionen för att ge information angående vår undersökning. De som valde att delta stannade kvar och fyllde i formulären i respektive föreläsningssal. Vi bedömde föreläsningssalarna som lämpliga för ändamålet, då de var rymliga och försökspersonerna kunde sitta utspridda och besvara enkäten i lugn och ro. Vi delade ut de två formulären till de studenter som valde att stanna kvar. De informerades om att testet var frivilligt och vi inte skulle kunna koppla några resultat till enskilda individer. Testen var därför helt anonyma. Vi uppmanade dem att inte fundera alltför länge på varje fråga, utan att välja det svarsalternativ som kändes bäst. Vi underströk vikten av att alla frågor besvaras. Formulären var hophäftade så att hälften av försökspersonerna fyllde i personlighetsformuläret först, medan den andra hälften började med attributionsformuläret. Tanken med detta var att utesluta risken att svaren på det ena formuläret skulle påverka hur man valde att svara på det andra. Studenterna fick sedan under tystnad fylla i de två testen vilket tog ca 15 minuter. Formulären lämnades in allt eftersom de blev klara. De som ville fick skriva upp sin e-postadress på en lista som antingen skickades runt i föreläsningssalen eller låg framme på katedern. Meningen med detta var att alla försökspersoner skulle kunna få ta del av våra resultat och få en djupare inblick i vad vår undersökning hade för syfte. Vi besökte fem olika föreläsningar inom juridiska, samhällsvetenskapliga och teologiska fakulteterna.

Vid två ytterligare testtillfällen använde vi oss av snöbollssampling, en samplingsmetod där försökspersonerna i sin tur värvar nya testdeltagare (Shaugnessy, Zechmeister & Zechmeister, 2003). I detta fall kontaktade vi våra vänner som i sin tur bad sina vänner att delta i undersökningen som ägde rum på psykologiska institutionen.

Databearbetning

Svaren på enkäten kodades enligt respektive kodningsmall. För att styrka den kodning vi utfört valde vi slumpmässigt ut tio formulär och kontrollräknade dem. Sedan fördes kön, ålder och alla testresultaten in i statistikprogrammet SPSS. Först undersökte vi huruvida data var normalfördelade. Då detta ej var fallet försökte vi skapa normalfördelning genom olika slags transformeringar (logaritmering, LG10 och kvadratrotmetoden, SQRT). Då ej heller detta ledde till normalfördelning valde vi att begagna oss av icke parametriska test, Spearmans rho

då det gällde korrelationsstudien för attributionsstil och personlighetstyp och Mann-Whitney
då det gällde attributionsstil och könstillhörighet.

Resultat

Tabell 1

Korrelationskoefficienter för samband mellan neuroticism och attributionsskalor.

Varabler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Neuroticism	1									
2. Dålig permanens	.462**									
3. God permanens	.323**	.094								
4. Dålig globalitet	.236*	.190	.122							
5. God globalitet	.035	-.046	.205	.120						
6. Dålig internitet	.081	.056	.153	.215*	.190					
7. God internitet	.013	-.157	.058	.103	.206	.248*				
8. Hoppskalan	.432**	.741**	.086	.688**	.188	.147	-.016			
9. Alla dåliga	.392**	.625**	.133	.691**	.172	.534**	.113	.834**		
10. Alla goda	.129	-.011	.528**	.169	.623**	.366**	.568**	.139	.217*	
11. Alla goda minus alla dåliga	.229*	.312**	.503**	.352**	.453**	.405**	.321**	.467**	.535**	.695**

*p<.05. **p<.01. N=89

Mellan attributionsstil och personlighetstyp har vi funnit flera signifikanta resultat. Den statistiska analysen visar att det finns positiva signifikanta korrelationer mellan neuroticism och dålig permanens, god permanens, dålig globalitet, hoppskalan, alla dåliga skalor tillsammans och alla goda minus alla dåliga skalor. Neurotiska personer tenderar alltså att förklara både positiva och negativa händelser som stabila över tid. De tror också att ett misslyckande i en situation, tyder på att de kommer att misslyckas även i andra situationer. Hoppskalan visar att de tenderar att lida av hopplöshet. Skalan alla goda minus alla dåliga tyder på att de är relativt positiva.

Tabell 2

Korrelationskoefficienter för samband mellan extraversion och attributionsskalor.

Varabler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Extraversion	1									
2. Dålig permanens	-.232*									
3. God permanens	-.248*	.094								
4. Dålig globalitet	-.134	.190	.122							
5. God globalitet	-.251*	-.046	.205	.120						
6. Dålig internitet	-.146	.056	.153	.215*	.190					
7. God internitet	-.091	-.157	.058	.103	.206	.248*				
8. Hoppskalan	-.245*	.741**	.086	.688**	.188	.147	-.016			
9. Alla dåliga	-.258*	.625**	.133	.691**	.172	.534**	.113	.834**		
10. Alla goda	-.297**	-.011	.528**	.169	.623**	.366**	.568**	.139	.217*	
11. Alla goda minus alla dåliga	-.364**	.312**	.503**	.352**	.453**	.405**	.321**	.467**	.535**	.695**

*p<.05. **p<.01. N=89

Vidare visar analysen att det finns signifikanta negativa korrelationer mellan extraversion och dålig permanens, god permanens, god globalitet, hoppskalan, alla dåliga skalor tillsammans, alla goda skalor tillsammans och alla goda minus alla dåliga skalor. Extroverta personer tenderar alltså att förklara både positiva och negativa händelser som icke stabila över tid och

de ser positiva händelser som icke stabila över situationer. Extroverta personer lider av mindre hopplöshet, med de verkar ändå vara relativt negativa.

Tabell 3

Korrelationskoefficienter för samband mellan öppenhet och attributionsskalor.

Varabler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Öppenhet	1									
2. Dålig permanens	.042									
3. God permanens	.112	.094								
4. Dålig globalitet	.274**	.190	.122							
5. God globalitet	-.145	-.046	.205	.120						
6. Dålig intermitet	-.030	.056	.153	.215*	.190					
7. God intermitet	-.095	-.157	.058	.103	.206	.248*				
8. Hoppskalan	.152	.741**	.086	.688**	.188	.147	-.016			
9. Alla dåliga	.176	.625**	.133	.691**	.172	.534**	.133	.834**		
10. Alla goda	-.092	-.011	.528**	.169	.623**	.366**	.568**	.139	.217*	
11. Alla goda minus alla dåliga	.039	.312**	.503**	.352**	.453**	.405**	.321**	.467**	.535**	.695**

*p<.05. **p<.01. N=89

Det finns en positiv korrelation mellan öppenhet och dålig globalitet, vilket betyder att öppna personer tenderar att se negativa händelser som stabila över situationer.

Tabell 4

Korrelationskoefficienter för samband mellan behaglighet och attributionsskalor.

Varabler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Behaglighet	1									
2. Dålig permanens	-.318**									
3. God permanens	.004	.094								
4. Dålig globalitet	.026	.190	.122							
5. God globalitet	.121	-.046	.205	.120						
6. Dålig intermitet	.069	.056	.153	.215*	.190					
7. God intermitet	.098	-.157	.058	.103	.206	.248*				
8. Hoppskalan	-.208	.741**	.086	.688**	.188	.147	-.016			
9. Alla dåliga	-.132	.625**	.133	.691**	.172	.534**	.113	.834**		
10. Alla goda	.049	-.011	.528**	.169	.623**	.366**	.568**	.139	.217*	
11. Alla goda minus alla dåliga	-.019	.312**	.503**	.352**	.453**	.405**	.321**	.467**	.535**	.695**

*p<.05. **p<.01. N=89

Vi fann en signifikant negativ korrelation mellan behaglighet och dålig permanens. Detta betyder att ju mer behaglig man är, desto mindre väljer man att se negativa händelser som stabila över tid.

Tabell 5

Korrelationskoefficienter för samband mellan samvetsgrannhet och attributionsskalor.

<i>Variabler</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
1. Samvetsgrannhet	1									
2. Dålig permanens	-.177									
3. God permanens	-.231*	.094								
4. Dålig globalitet	-.075	.190	.122							
5. God globalitet	-.160	-.046	.205	.120						
6. Dålig internitet	-.153	.056	.153	.215*	.190					
7. God internitet	-.090	-.157	.058	.103	.206	.248*				
8. Hoppskalan	-.118	.741**	.086	.688**	.188	.147	-.016			
9. Alla dåliga	-.205	.625**	.133	.691**	.172	.534**	.113	.834**		
10. Alla goda	-.312**	-.011	.528**	.169	.623**	.366**	.568**	.139	.217*	
11. Alla goda minus alla dåliga	-.298**	.312**	.503**	.352**	.453**	.405**	.321**	.467**	.535**	.695**

* $p < .05$. ** $p < .01$. $N = 89$

Slutligen visar analysen att det finns signifikanta negativa korrelationer mellan samvetsgrannhet och god permanens, alla goda skalor tillsammans och alla goda minus alla dåliga skalor. Samvetsgranna personer ser alltså inte positiva händelser som stabila över tid. De tenderar också att vara relativt negativa.

Då det gäller förhållandet mellan attributionsstil och kön gav inte Mann-Whitney-testet några signifikanta resultat.

Diskussion

I den här delen kommer studiens resultat att analyseras, tolkas och diskuteras. Vi kommer att dra slutsatser utifrån studiens resultat och diskutera eventuella svagheter och brister i undersökningen. Slutligen kommer vi att ge förslag till vidare forskning inom det aktuella området.

Syftet med studien var att undersöka om det finns samband mellan attributionsstil och personlighet och mellan attributionsstil och kön.

Neuroticism

Neuroticism korrelerar med dålig permanens, god permanens, dålig globalitet, hoppskalan, alla dåliga skalor tillsammans och alla goda minus alla dåliga skalor. Att neuroticism korrelerar positivt med både dålig permanens och god permanens kan verka motsägelsefullt med tanke på att neurotiska personer har en tendens att vara negativa. En möjlig förklaring kan vara att neurotiska individer i allmänhet uppfattar händelser som negativa och då attribuerar dessa till stabila orsaker. Attributionstestet innehåller så utpräglat positiva situationer att inte ens neurotiska personer kan tolka dessa på något annat sätt än just positivt. Kanske är det då så att neurotiska personer generellt uppfattar händelser som negativa och stabila och att även de få positiva inslagen kan attribueras till stabila orsaker. Neuroticism korrelerar positivt med dålig globalitet vilket även detta förefaller spegla den neurotiska personligheten. Benägenheten att tolka händelser negativt kan göra att då det går dåligt i en situation, tror man att man kommer att misslyckas även i andra. Denna tolkning får stöd av att det inte finns något samband mellan neuroticism och god globalitet. Sambandet med alla dåliga skalor tillsammans förefaller också spegla ett generellt tankemönster hos den neurotiska personligheten.

Resultaten visar vidare att neurotiska personer tenderar att uppleva hopplöshet. Enligt Seligman (1993) får man en känsla av hopplöshet då man ej kan kontrollera händelser. Vidare menar Seligman att de som attribuerar negativa händelser till interna, globala och stabila (permanent) orsaker är mest benägna att drabbas av hopplöshet. Delvis så ser vi dessa mönster i våra resultat då neurotiska personer har hög dålig permanens och hög dålig globalitet. Att måttet alla goda minus alla dåliga korrelerar positivt med neuroticism är däremot motsägelsefullt i förhållande till den tidigare diskussionen. Eftersom som korrelationen är låg förefaller det rimligt att inte tillmäta det någon större vikt.

Extraversion

Personlighetsdimensionen extraversion korrelerar signifikant med dålig permanens, god permanens, god globalitet, hoppskalan, alla dåliga skalor, alla goda skalor och alla goda minus alla dåliga skalor. Ju mer extrovert man är, desto lägre dålig permanens har man. Man väljer alltså att se negativa händelser som tillfälliga, vilket förefaller stämma överens med den extroverta personligheten. Extroverta ligger även lågt på god permanens, vilket kan verka motsägelsefullt. Att extroverta personer ser alla händelser som tillfälliga, dåliga som goda, kan tolkas som att de besitter en slags informationshunger utan begränsningar och inte är i behov av att se händelser som stabila. De rusar genom livet med ett leende på läpparna. Detta resonemang går även samman med de negativa sambanden mellan extraversion och god globalitet, extraversion och hoppskalan samt extraversion och alla dåliga skalor.

Detta kan i så fall kopplas till självbetjänande fel, där det finns en tendens att attribuera positiva utfall till stabila, permanenta orsaker och misslyckanden till temporära, eller instabila orsaker. I denna teori ingår även att man attribuerar positiva händelser till sig själv medan misslyckanden attribueras till externa orsaker. Här har vi ej kunnat påvisa något signifikant resultat, men om så hade varit fallet, vilket vi hade förväntat oss, hade man kunnat koppla detta till kontrollillusionen. Kanske lever människor med positiv sinnesstämning, såsom extroverta, mer i en illusion att man har kontroll över tillvaron, än de som har ett negativt tankemönster. Våra resultat visar att ju mer extrovert man är desto mindre hopplöshet besitter man. Vi tror att detta kan bero på den positiva attributionsstil som extroverta kan tänkas ha. Ju mer extrovert man är desto lägre ligger man på alla dåliga skalor vilket ligger i linje med vår tolkning.

Öppenhet

Vi fann ett signifikant samband mellan öppenhet och dålig globalitet. Ju mer öppen man är, desto mer globalt attribuerar man i negativa situationer. Detta innebär att man generaliserar negativa händelser till andra situationer. Vi tycker inte att detta verkar vara rimligt eftersom öppna personer ofta vill prova på nya saker. Vi ser ingen uppenbar förklaring till detta samband. Om de hade förväntat sig att misslyckas i en situation därför att de misslyckats i en tidigare situation, skulle de antagligen inte ge sig i kast med nya utmaningar och inte vara lika öppna. Här hade man kunnat förvänta sig att få ett samband mellan öppenhet och god globalitet, eftersom framgång i en situation i så fall skulle kunna generaliseras till andra situationer. Man är förmodligen mer benägen att prova nya saker om man förväntar sig positiva utfall. Vi fann dock inga andra signifikanta resultat vad gäller öppenhet. Globalitet

kan antas vara den faktor som betyder mest då det gäller öppenhet eftersom öppenhet mycket handlar om att prova sig fram i nya situationer.

Behaglighet

Behaglighet korrelerar signifikant med dålig permanens. Ju mer behaglig man är, desto mindre väljer man att attribuera till permanenta orsaker vid negativa utfall. Detta kan ha sin förklaring i att man som behaglig vet att människor kan lita på en själv vilket då borde innebära att det även finns andra människor man kan lita på. Med andra ord så har man en tilltro till sina medmänniskor. Sammantaget bör detta kunna resultera i att man får en positiv syn på sin omvärld.

Samvetsgrannhet

Hög samvetsgrannhet korrelerar med låg permanens i positiva situationer. I begreppet samvetsgrann ingår egenskaperna noggrann, organiserad, självdisciplinerad. Då man har dessa egenskaper kan det vara lätt att man håller sig till det som man känner till, för att försäkra sig om att man kan behålla kontroll och perfektion i tillvaron. Detta i sig blir en begränsning vilket speglas av den låga permanens man har i positiva situationer. Denna negativa attributionsstil speglar den oro att inte alltid uppnå perfektion som kan finnas hos personer med alltför hög samvetsgrannhet. Denna oro grundar sig i en rädsla för att inte alltid uppnå perfektion. Resonemanget rimmar med att samvetsgrannhet korrelerar negativt även med alla goda skalor tillsammans och med alla goda skalor minus alla dåliga skalor.

Kön

Vi fann ej några signifikanta samband mellan attributionsstil och kön. Vi finner stöd för detta resultat i den norska studien utförd av Sagatun som vi tidigare presenterat. Liksom Sagatun, antar vi att resultaten kan bero på den kulturella kontexten. Vi kan dock ej med säkerhet dra denna slutsats utan att kunna jämföra resultaten med en studie i ett annat land som skulle kunna sägas vara mindre jämlikt. Den kulturella normen leder till olika förväntningar på män och kvinnor vilket i sin tur kan antas ta sig uttryck i olika attributionsmönster. Då man ej har några förväntningar att lyckas kommer eventuella framgångar att upplevas som orsakade av yttre omständigheter som t ex tur. I ett patriarkalt, ojämlikt samhälle lyder förväntningarna att kvinnor ej ska ha framgång vilket påverkar kvinnors egna förväntningar om sin egen förmåga. Män däremot har högre förväntningar angående sin egen förmåga och väljer därför att attribuera framgångar till den egna förmågan. Liksom i Norge är förväntningarna på könen i

Sverige någorlunda lika. Både män och kvinnor tillåts enligt normen att ha framgång. Detta skulle kunna vara en anledning till att vi inte finner några skillnader mellan könen i attributionsstil.

Sammanfattningsvis kan vi se att det i vissa fall går att koppla attributionsstilar till olika personlighetsegenskaper. Då det gäller könsaspekten ser vi inga signifikanta samband, vilket kan bero på att könsrollerna i Sverige blir allt mer lika. Våra resultat förefaller rimliga men det saknas också förväntade samband. Denna avsaknad av resultat kan bero på att det attributionstest vi använt.

Tidigare undersökningar har visat att testet har låg reliabilitet (Larsson, 2004). Vi valde detta test eftersom det var det enda attributionstest som var översatt till svenska och som fanns tillgängligt. Vi kan inte heller utesluta att en del deltagare tog mindre seriöst på uppgiften att svara på de sammanlagt 108 frågorna. Det kunde därför vara en idé att använda test som innehåller färre frågor eller att fokusera på bara en personlighetsdimension i förhållande till attribution, och på så sätt göra en mer detaljerad analys i t ex neurotikerns attributionsstil. Attributionstestet utgår ifrån att det finns en generell attributionsstil som går att frikoppla från situationen, vilket inte förefaller självklart. Vi tror att situationen man befinner sig i spelar en så pass stor roll för hur man väljer att förklara händelser att den inte går att bortse ifrån, därför kanske det inte går att mäta en generell attributionsstil.

Då det gäller personlighetstestet finns det sedan tidigare kritik angående den kategorisering som görs av människor då man väljer att förklara personlighet utifrån enbart fem faktorer. Fångar dessa fem faktorer verkligen upp det mänskliga mångfald som finns?

Det finns även en inbyggd begränsning i attributionsdimensioner, nämligen att de är en produkt av attributionsteoretiker istället för en produkt av de personer som undersöks. Därför är det möjligt att varje teoretiker har sitt eget attributionsschema och att dessa scheman i sin tur inte självklart stämmer överens med de mönster som används i verkligheten. En annan fråga i sammanhanget kan vara om det finns fler eller färre attributionsdimensioner än de som tagits fram?

Hur man än väljer att attribuera, så görs detta för att skapa ett meningsfullt liv. Även om det kanske inte verkar meningsfullt för omvärlden, så fyller det en funktion för individen. Eftersom attributioner skapar en röd tråd i tillvaron och tillhandahåller förklaringar, som gör världen lättare att leva i, så borde även så kallade negativa attributionsmönster fylla denna funktion. Man väljer alltid att söka sig till förklaringar som stämmer överens med den attributionsstil man har förvärvat genom sina personlighetsdrag, livsupplevelser och de förväntningar som man har.

Som vi tidigare nämnt, så är det känslan av att förstå och att ha kontroll över sin tillvaro som är viktig. Om man har det eller inte är en annan fråga.

Referenslista

- Caprara, V. G., Cervone, D. (2000). *Personality*. Cambridge: University Press.
- Dweck, C., Goetz, E. T., Strauss, L. N. (1980). Sex differences in learned helplessness: IV. An *personality and social psychology*, 38, 441-452.
- Duvall, S. T., Silvia, J. P. (2002). Self-Awareness, probability of improvement, and the self-serving bias. *Journal of personality and social psychology*, 82, 49-61.
- Forsyth, D. R. (1995). *Our social world*. California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Larsson, R. M. (2004). *Personlig kommunikation*. Maj 2004.
- Passer, W. M., Smith, E. R. (2004). *Psychology the science of mind and behavior 2.ed*. New York: McGraw Hill.
- Pervin, A. L., John, P. L. (2001). *Personality theory and research 8.ed*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Peterson, C., Maier, F. S., Seligman, E. P. M. (1993). *Learned Helplessness*. New York: Oxford University Press.
- Sagatun, I. J. (1981). Sex differences in attribution: a Norwegian study. *Scandinavian Journal of Psychology*, 22, 51-57.
- Seligman, E. P. M. (1998). *Learned optimism. How to change your mind and your life*. New York: Pocket books
- Shaughnessy, J. J., Zechmeister, B. E., Zechmeister, S. J. (2003). *Research methods in psychology 6.ed*. New York: McGraw Hill.
- Sterling, C. R., Yeisley-Hynes, D., Little, G. S., Cater, R. J. (1992). The effects of initial level of self-esteem, gender, and task outcome on causal attribution and affective arousal. *The journal of social psychology*, 132, 561-564.
- Taylor, L., Newman, S., Mangis, C., Swiander, M., Garibaldi, M., Ismael, A., Talmore, D., Tritak, D., Gittes, M. (1993). Gender and attribution: A reversal of bias? *The journal of social psychology*, 133, 575-577.
- Weiner, B. (1983). Some methodological pitfalls in attributional research. *Journal of educational psychology*, 75, 530-543.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92, 548-573.

Weiner, B. (1986). *An attributional theory of motivation and emotion*. New York: Springer-Verlag New York Inc.

Weiner, B. (1990). Attribution in personality psychology. In Pervin & John (Ed.), *Handbook of personality theory and research* (pp. 465-485). New York: The Guilford Press.

Weiner, B., Graham, S. (1999). Attribution in personality psychology. In Pervin & John (Ed.), *Handbook of personality theory and research 2.ed.* (pp. 604-628). New York: The Guilford Press.